

IN GESPREK

‘Ik zie kansen voor bio-leliebol als voedsel’

Henri van der Borg nam bij de reorganisatie bij Van den Bos Flowerbulbs de teelt van biologische leliebollen in Ethiopië over. Het gaat om Bio Fresh Flowers Plc. Naast het oorspronkelijke doel, de export van de bloemen uit deze leliebollen naar in eerste instantie Engeland, voegt hij er eigen inzichten aan toe. “Ik zie vooral kansen bio-bollen te verkopen voor consumptie.” Daarnaast gaat hij verschillende andere gewassen biologisch telen in strokenteelt.

Tekst: Ellis Langen | Fotografie: René Faas

1 juli vorig jaar kocht u Bio Fresh Flowers Plc. Hoe is dat gegaan?

“Mijn vrouw Tricia van der Borg had een directiefunctie bij Van den Bos en ik werkte er sinds 2016 parttime. Een van mijn klussen was het opstarten van een bedrijf in Ethiopië om daar biologisch leliebollen te telen. Commerciële leliebollen daarnaartoe brengen, ze schubben en opkweken naar commerciële bollen. Het bedrijf werd in 2018 opgericht. Er is 100 hectare land gepacht in Bahirdar, een stad in het noordwesten, 45 minuten vliegen van hoofdstad Addis Ababa. Er kan ongelimiteerd water worden gehaald uit Lake Tana dat ruim 5 kilometer verder ligt. Het doel van Van den Bos was tweeledig. De hoofddoelstelling was met een Nederlands bedrijf leliebloemen in Ethiopië kweken en die van januari tot april exporteren naar Europa, met name Engeland. Het andere doel is de biobollen telen voor consumptie. In Aziatische landen zoals China worden ze veel gegeten. De schatting is dat de consumptie van leliebollen daar net zo groot is als de hoeveelheid leliebollen die gebruikt worden voor bloemenproductie of parken. Nu kweken ze in die landen de bollen lokaal op kleine stukjes land, de vraag is wel hoe schoon die zijn. Naar China exporteren wordt waarschijnlijk lastig vanwege marktbescherming, maar Chinezen zitten overal. Ik zie markten in Amerika, Canada en andere westerse landen. Toen Van den Bos ging reorganiseren, heb ik het in zijn geheel overgenomen.”

Henri van der Borg

EIGENAAR BIO FRESH FLOWERS PLC IN ETHIOPIË

Van der Borg (61) is geboren en getogen in Apeldoorn. Hij had geen interesse in de textielbranche waar zijn ouders in zaten. Hij heeft zijn sporen verdiend in de bloembollen- en bloemenimport en -export en deed dat vooral vanuit Amerika, van 1984 tot en met 1988 voor Zurel. Ook had hij een eigen bloemenimportbedrijf in Amerika. Samen met Hans Kleijwegt zat hij in de voorganger van Southern Bulbs in Chili, dat later naar Van den Bos Flowerbulbs ging. In 2015 ging zijn vrouw voor Van den Bos in China werken. De ondernemer werkte van 2016 tot juli 2020 als projectmanager voor Van den Bos. Sinds december 2017 werkt hij aan het project van biologische leliebollen telen in Ethiopië. Hij woont sinds 2018 weer in Nederland. Van der Borg heeft ook voor een Chinese investeerder gewerkt en zette het Chongqing Ouhui Flowerland, ‘de Keukenhof’ van China in Chongqing, op. Het park van ruim 180 hectare ging in maart 2018 open en er gingen 6 miljoen Nederlandse bollen de grond in. Van der Borg deed de bolleninkoop en gaf plantadviezen. Het park is slechts zes weken open geweest; het ging failliet omdat er te weinig bezoekers kwamen.

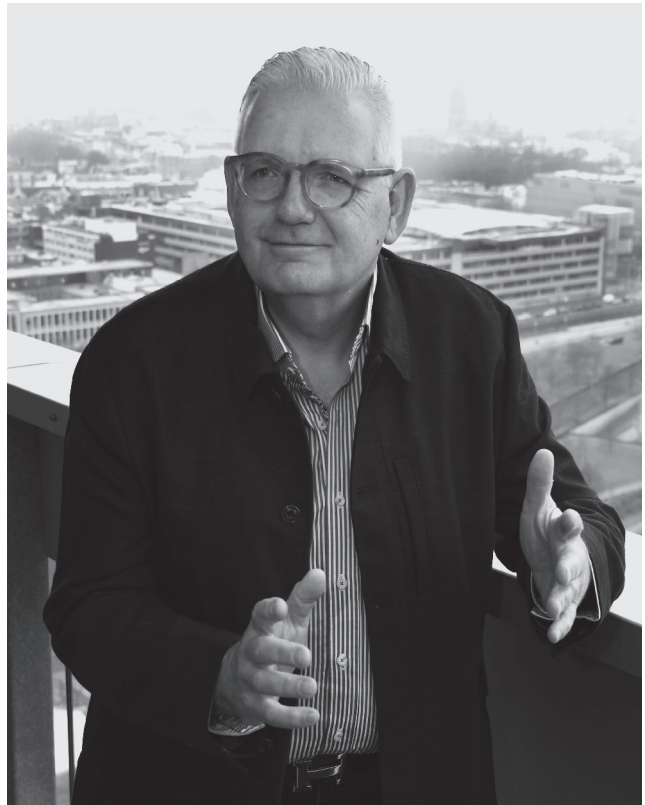
Dat is een hele stap. Dan moet het vertrouwen groot zijn...

“Ik durf dit om verschillende redenen aan. Een groot deel van het succes ligt bij de algemeen manager en de teeltman. De manager heeft heel goede contacten op hoog niveau. Ik vertrouw hem honderd procent. We hebben een goed stuk land gekregen en ook een lokale subsidie voor een pijpleiding naar Lake Tana. Er is een reservoir van 10 miljoen liter aangelegd. Samen met mijn buurman is geïnvesteerd in een pomphuis bij het meer. Ook zijn er een generator en een transformator gekomen. Het klimaat is goed; geen koude of vorst. Ook qua locatie en infrastructuur – het vliegveld is 8 kilometer verder – en grond, een combinatie van klei en vulkaan, is het ideaal. Verder helpen de regering en lokale overheid ons graag. We gaan exporteren en zorgen voor werkgelegenheid.”

Zijn de plannen veranderd nadat u het overnam van Van den Bos?

“Ja, voor de leliebollenteelt heb ik immers niet direct 100 hectare nodig en bovendien is vruchtwisseling noodzakelijk. Daarom gaan we ook andere biologische teelten doen, zoals wortelen, uien, zoete aardappelen en sorghum in strokenteelt van 18 meter breed. Het streven is gemiddeld vijf commerciële gewassen per twee jaar van het land te halen. Eén gewas zal puur voor de grondverbetering zijn, zoals bijvoor-

beeld NLG-zaad. Dit jaar doen we teeltproeven om te kijken welke gewassen het worden. Uiteindelijk willen we 20 procent produceren voor lokale afzet en 80 procent exporteren. Een aanvraag voor nog eens 100 hectare erbij loopt al. De doelstelling is om de komende vijf jaar naar 300 ha te gaan.”

Heeft u naast commerciële doelen ook sociale doelen?

“Ik wil met de lokale gemeenschap de levensstandaard verhogen. Dat is belangrijk voor de stabiliteit. De nabije omgeving en boeren moeten de toegevoegde waarde van Bio Fresh Flowers merken. Ik wil met ze samenwerken. Bijvoorbeeld door pootaardappelen te telen, waarvan zij fritesaardappelen telen, maar ook dat ons bedrijf zaad maakt voor gerst, die zij voor een bierproducent kunnen gaan kweken. Ook kan het ertoe leiden dat boeren andere gewassen gaan produceren. Die kunnen wij wellicht terugkopen en omzetten in een eindproduct. Verder wil ik kennis overdragen van teelten, ze aansporen minder chemie en kunstmeststoffen te gebruiken. In ruil voor handarbeid zijn wij bereid hun land te ploegen en water te brengen. We willen zoveel mogelijk met de hand doen. Hiermee voorkom je schade aan de leliebollen. Lokale arbeid is goedkoop: 1,50 euro per dag. Er werken nu dertig vrouwen en twee managers.”

Wat is er al gerealiseerd en wat zijn de resultaten?

“In september 2019 zijn er zes zeecontainers met spullen naar toegebracht. De containers zijn onder andere gebruikt om de hoeken van het bedrijfsgebouw te ondersteunen. Ook staan er nu acht tunnelkassen vol met lelieschubben. Later zijn er nog eens drie containers heen gegaan met daarin verschillende machines, 40.000 commerciële bollen en één koelcontainer, die nu fungeert als koelcel. We willen uit elke bol uiteindelijk zestien tot achttien schubben halen. De eerste bollen zijn in oktober 2019 geschud in curverkratten, de oude bollenkratten. Daarvan passen er veel meer in een vrachtcontainer. De eerste productie is in juni en juli vorig jaar uit de kratten gehaald. Het plantgoed wordt gekoeld en de kleintjes weer geplant; er staan nu 10.000 kratten in de tunnelkassen. We hebben het plantgoed net in Nederland gecontroleerd op virus, het is totaal virusvrij. Na twee cycli in de kratten gingen de eerste bollen december vorig jaar de vollegrond in. Die worden in juni geoogst. Na drie maanden koeling planten we deze bollen in oktober onder schaduwdoek in de vollegrond. Januari 2022 oogsten we dan de eerste biologische leliebloemen. De eerste vijf jaar komen de inkomsten van de leliebollen uit de bloemen, daarna verwacht ik aan de afzet van de bio-bollen voor consumptie te beginnen. Er staan nu zo'n vijftien liliesoorten, met name OT's en Oriëntals en een paar Aziatische puur voor de eetbare bol. Wat goede soorten zijn voor de bloemproductie weten we wel, maar wat goede eetbare soorten zijn, zoeken we samen met Chinese vrienden uit.”

‘Ik wil kennis overdragen van teelten, ze aansporen minder chemie en kunstmest te gebruiken’

Hoe komt u aan de kennis van de biologische teelt?

“John Huiberts adviseert al van het begin af aan. Hij spreekt wekelijks de teeltman en kwam voor Covid één keer per maand op de farm. De teeltman gaat ook geregeld naar Nederland om te leren bij verschillende biologische bedrijven. De biologische teelt gebeurt op dezelfde manier als bij Huiberts. Hij deed er jaren over zijn grond biologisch te krijgen. Op onze grond zijn nooit chemicaliën en meststoffen gebruikt. We gebruiken gefermenteerde brandnetels als meststof en neemolie als spuitmiddel, proberen zeewier bij de kust te halen en maken compost van gras en koeienpoep. Aan het eind van de middag lopen er bij de farm honderden koeien voorbij die terugkomen van het grazen. We hebben een drinkplaats voor ze gemaakt en vangen alle mest en gier op.”

Wat zijn de risico's en uitdagingen?

“In de staat boven Amhara, Tigray, is er heel recent oorlog geweest. Daar maak ik me zorgen over. Maar de democratische ontwikkelingen in Ethiopië zijn in vergelijking met de landen eromheen goed. Toch gebeuren er nog steeds dingen die wij in de Westerse wereld niet accepteren. Daar moet je mee leven. De cultuur is ook een uitdaging, het gaat hier op een heel ander tempo en manier. Een andere uitdaging is een Skal- of biokeurmerk krijgen. Het Skal-keurmerk geldt niet voor Ethiopië. We kijken er met de regering naar of dit er wel kan komen. Daarnaast zoek ik nog een investeerder.” ♦